

O KMEČKEM STAVBARSTVU IN MUZEJIH NA PROSTEM

Poročilo o posvetovanju v gradu Hrastovcu (Hrastowitz) pri Celovcu 24. in 25.
maja 1993

IVAN SEDEJ

Posvetovanje sta sklicala Muzej na prostem pri Gospe Sveti in Deželni muzej v Celovcu. Povabila sta avstrijske in slovenske strokovnjake za vprašanja ljudskega stavbarstva in konservatorje s področja varovanja etnoloških spomenikov (dediščine). Z avstrijske strani so se posveta udeležili predvsem vodje številnih muzejev na prostem iz Avstrije. Posvet je elegantno vodil prof. Oskar Moser s slovenske strani pa Tone Cevc. Srečanja se je udeležilo dvajset povabljenec. Bilo je pet referatov. Referat prof. Moserja je načel teoretična vprašanja prenašanja starih kmečkih arhitektur v muzejska okolja. Natančen in argumentiran referat dr. Kurta Conrada je razdelal vprašanja geografske verodostojnosti prezentacije ljudske arhitekture (domačij in posameznih objektov). Tone Cevc je odprl problem bazičnih raziskav in obdelave posameznih elementov starejšega stavbarstva, podpisani je predlagal umirjeno pot oblikovanja muzejev na prostem med spomeniškovarstvenimi in muzeološkimi izhodišči. Referat Silvestra Gaberščka, nekdanjega kranjskega konservatorja za etnološko dediščino je predstavil konservator Vladimir Knific. Načel je dileme postavitve muzeja kmečkega (ljudskega) stavbarstva na Brdu pri Kranju, ki ima korenine že v "Titovi kmečki hišici"

Dvodnevno posvetovanje, povezano z diskusijami ob spomenikih na terenu (v Muzeju na prostem pri Gospe Sveti in na Selah) je izostrilo vprašanje raziskovanja kmečke in ljudske arhitekture, posebej monografskih razdelav posameznih problemov (izvor in razvoj peči, problematika strešnih konstrukcij itd.). Raziskav seveda ni mogoče omejevati s pokrajinskimi in državnimi mejami. Širino problemov (ob razpravi o peči, črni kuhinji in dimnici) je nakazal dr. K. Conrad iz Salzburga, ki je opozoril na historično klimatologijo in na dejstvo, da se je v 15. in 16. stoletju začelo ozračje ohlajati, posebej pa na gozdne rede (iz leta 1526 in naprej), ki so na Salzburškem omejevali porabo lesa. Podpisani je opozoril na večkrat prezrto dejstvo, da je kmečko okolje prevzemalo iz plemiških in meščanskih sfer tudi funkcionalne rešitve. Posebej zanimiva je bila razprava o klasifikaciji najpomembnejših vprašanj (dr. Tone Cevc). Predvsem pa so se vsi udeleženci strinjali, da je treba s srečanji intenzivno nadaljevati. Za slovenske tvorce (bodočih) regionalnih muzejev na prostem pa je aktualna predvsem strokovna pomoč, ki so jo pripravljene nuditi avstrijski kolegi. Vendar ne gre za našo neizkušenost, ampak za preprosto resnico, da so Avstrijci pri gradnji svojih "Skansenov" naredili vrsto napak, ki bi se jim lahko pri nas lepo izognili.

Poseben pomen je imel ogled kmečkega muzeja, ki ga je Koroška kmetijska zbornica odprla pred dobrim tednom. Uporabili so staro, velikansko gospodarsko

poslopje (še najbliže našemu "marofu") ob grajski pristavi (študijskem centru) in ga na preprost in efekten način spremenili v Muzej kmetijskih dejavnosti od neolita do današnjih dni z malce preveč dvignjenim pedagoškim kazalcem. Muzej s svojo postavitvijo, ki vsebuje tudi poseben ogledni depo (z zbirko plugov in modernih kmetijskih strojev ter arhivom) sporoča (vsaj nam) malce grenak nauk : tako imenovano gospodarstvo (en del ga na Koroškem predstavlja deželna komora za kmetijstvo) počasi zori in si v času postavlja vedno nove cilje. Ko preseže prvo (silno dolgo) fazo čistega ekonomizma in zgodnjekapitalističnih pogledov na svet, pride obdobje "marketinga", krona pa ga aristokratska faza vlaganja v "iracionalne" dobrine - v nakupe umetnin, financiranje muzejskih zbirk, v ustvarjanje lastne identitete (malce banavzarsko pravimo, da si ustvarjajo imidž) z vključevanjem kulture in njenih dobrin v lastno življenje, (ki je nekaj več kot le "opravljanje" temeljne dejavnosti) itd. Seveda je pot krajša, če bazira na (za nas) zaničevanja vrednih vrednotah, kot so tradicija, stanovska in profesionalna zavest, široka razgledanost itd.

Še nekaj: muzejska postavitvev je zelo preprosta, brez pretiravanja z umetelno oblikovanimi postmodernističnimi deli opreme in brez ambicioznega unikatnega oblikovanja, umetelno zaviti in temu primerno dragih lustrov, reflektorjev itd. Samo v Burkini Fasso in še v kakšni podobni deželi zapravljajo premoženja za oblikovalske ekshibicije in opremo za enkratno rabo. Zato seveda nimajo preprosto urejenih, funkcionalnih muzejev, ampak "hrame dediščine", muzejske mreže itd. Ali pa nič - kot ljubi Slovenci...